

Piotr Waław Gorczyca

Analiza socjodemograficzna występowania problemów alkoholowych w przestrzeni miasta

Studia Etnologiczne i Antropologiczne 9, 32-41

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr Waclaw Gorczyca

Śląska Akademia Medyczna
Katowice

Analiza socjodemograficzna występowania problemów alkoholowych w przestrzeni miasta

Wprowadzenie

Obszary miejskie na świecie były już badane pod kątem rozmieszczenia zachorowalności na choroby psychiczne. Starano się poznać, jakie jest rozłożenie zachorowalności na schizofrenię oraz psychozy maniakalno-depresyjne (Roger Bastide, William W. Eaton, Robert E.L. Faris)¹. Występowanie problemów alkoholowych (alkoholizmu) w różnych obszarach miasta rozpatrywano przede wszystkim w aspekcie profilaktyki alkoholizmu. Wskazano wówczas na zubożenie zabudowy mieszkaniowej, z której postronny obserwator dostrzeże przede wszystkim tzw. knajpę. Wymieniano niekorzystną zabudowę osiedli mieszkaniowych, gdzie trudno napotkać miejsca, które służyłyby pożytecznemu i kulturalne-

¹ R. Bastide: *Socjologia chorób psychicznych*. Warszawa 1972, s. 154; W.W. Eaton: *The Sociology of Mental Disorders*. New York 1980, s. 179; R.E.L. Faris, H.W. Dunham: *Mental Disorders in Urban Areas*. Chicago 1934, podaję za: R. Bastide: *Socjologia chorób...*, s. 170.

mu spędzaniu wolnego czasu². Podkreślano wzrost spożycia i rozpowszechnienia alkoholu w warunkach urbanizacji.

Współczesne miasta zapewniają miejsca do mieszkania, ale nie stwarzają możliwości zaspokajania wielu innych potrzeb. Niefunkcjonalność miasta wynika z redukcji bezpośrednich więzi społecznych, braku sieci komunikacyjnej, utrudnień w korzystaniu z urządzeń higienicznych, nadmiernego hałasu, zanieczyszczenia powietrza. Zjawiska alkoholizmu należy więc rozpatrywać w kontekście określonej społeczności i przestrzeni przez nią zajmowanej.

Skrót dotyczący przeprowadzonych badań

Metoda badań

Wyniki pierwszej części pracy, która przedstawiała analizę rozmieszczenia osób uzależnionych od alkoholu w obrębie miasta Tarnowskie Góry, zostały opublikowane w tomie 8 „Studiów Etnologicznych i Antropologicznych”³. Adresy osób hospitalizowanych z powodu uzależnienia od alkoholu pochodziły z historii choroby pacjentów leczonych w oddziałach psychiatrycznych. Ponadto zanalizowano typ zabudowy mieszkaniowej, warunki materialno-przestrzenne osób uzależnionych od alkoholu, częstość hospitalizacji psychiatrycznych oraz wiek hospitalizowanych. W badaniach za lata 1989–2002 wzięto pod uwagę miejsce zamieszkania pacjentów z Tarnowskich Gór, leczonych w oddziałach psychiatrycznych w ich mieście, także w Lublińcu i w Toszku, z rozpoznaniem uzależnienia od alkoholu. Niniejszy tekst jest próbą ukazania zależności między płcią, wiekiem, stanem cywilnym oraz stosunkiem do pracy hospitalizowanych a ich uzależnieniem od alkoholu.

Charakterystyka środowiska badań

Tarnowskie Góry są średniej wielkości miastem, liczącym około 62 tys. mieszkańców. Ma ono zabytkowy rynek, wokół którego w miejsce częściowo dekapitalizowanej zabudowy powstają nowe obiekty, m.in. bank, wystawne sklepy. W mieście jest wszakże wiele mniej atrakcyjnych pod względem zabudowy i wy-

² J. Wó d z: *Problemy patologii społecznej w mieście*. Warszawa 1989.

³ P.W. G o r c z y c a, J. G r z y w a: *Występowanie problemów alkoholowych w przestrzeni miasta*. W: „Studia Etnologiczne i Antropologiczne”. T. 8. *Miasto – przestrzeń kontaktu kulturowego i społecznego*. Red. I. B u k o w s k a - F l o r e Ń s k a. Katowice 2004, s. 340–349.

posażenia ulic, gdzie częściej mieszkają i są tam przenoszone z powodu zubożenia osoby z miejsc bardziej atrakcyjnych. Dotyczy to zwłaszcza Śródmieścia. W pewnym oddaleniu od centrum miasta, ale jeszcze w granicach Śródmieścia, dominuje zabudowa jednorodzinna. Osiedla mieszkaniowe nie są jednakowe pod względem ich atrakcyjności. Osiedle „Przyjaźń”, rozłożone na większej przestrzeni, obejmujące też tereny zielone i charakteryzujące się nowoczesnym wyposażeniem i bogatszą architekturą, leży w dzielnicy Stare Tarnowice. Osiedle „Tysiąclecie” w dzielnicy Osada Jana zajmuje mniejszą przestrzeń i odznacza się uboższą architekturą. Północne dzielnice miasta – Sowice i Lasowice – mają charakter przemysłowy. Znajdują się tu osiedla mieszkaniowe oraz budynki wielorodzinne, z których część jest mocno zaniedbana. Wiele z nich sąsiaduje z zakładami przemysłowymi.

Wyniki pierwszej części badań wraz z omówieniem

Hospitalizacją psychiatryczną z powodu uzależnienia od alkoholu obejmuje się osoby – zawsze na ich prośbę – z psychozą alkoholową, pozostające w stanie tzw. ciągu alkoholowego, który trudno im przerwać w warunkach domowych. Czynniki dodatkowo uzasadniającymi hospitalizację są: nieusprawiedliwiona absencja chorego w pracy oraz brak środków do życia.

Z wyników pierwszej części badań wynikało jednoznacznie, że hospitalizowanymi z powodu uzależnienia od alkoholu byli przede wszystkim mężczyźni, choć problem ten coraz mocniej dotyka też kobiet. Najwięcej osób hospitalizowanych psychiatrycznie z powodu uzależnienia od alkoholu pochodziło ze Śródmieścia, z dzielnic Stare Tarnowice oraz Osada Jana. Stare i mało atrakcyjne budynki, wymagające remontu, w których czynsz jest stosunkowo niski, zasiedlają ludzie o patologicznych zachowaniach społecznych.

Podobnie jak w centrum miasta, niekorzystne zjawiska związane z alkoholizmem obserwowano też na osiedlach. W Tarnowskich Górach ten stan rzeczy można tłumaczyć mniej korzystnym typem zabudowy mieszkaniowej – typem grzebieniowym, liniowym oraz pewnym oddaleniem osiedli od centrum. Dzielnica Stare Tarnowice, w której znajduje się osiedle „Przyjaźń”, jest pod tym względem obszarem atrakcyjniejszym w aspekcie przestrzennym. Nie zlewa się bezpośrednio ze Śródmieściem, ponieważ dzielnice te oddziela obwodnica. Stare Tarnowice zajmują południowo-zachodnią część miasta, atrakcyjniejszą pod względem osadniczym. Najwięcej hospitalizowanych wywodziło się z dzielnicy Sowice, co także można wiązać z opisanymi uwarunkowaniami. Na tym obszarze znajdowały się i jeszcze znajdują zakłady przemysłowe, a wokół nich część budynków mieszkalnych. Sowice zajmują północną część miasta. Niemały, ale nieco niższy niż w wymienionych dzielnicach, procent hospitalizowanych w stosunku do liczby mieszkańców stanowiły osoby z dzielnicy Lasowice, która od

północnego zachodu sąsiaduje z Sowicami. Większość hospitalizowanych z tej dzielnicy mieszka w pobliżu terenów fabrycznych. Jeśli chodzi o hospitalizację psychiatryczną kobiet uzależnionych od alkoholu, to trzeba stwierdzić, że najwięcej ich pochodziło ze starszych dzielnic i obszarów miasta, tj. z Sowiec, Lasowic, Rept i ze Śródmieścia. Biorąc pod uwagę procent hospitalizacji z powodu uzależnienia od alkoholu w stosunku do liczby wszystkich hospitalizacji oraz do liczby mieszkańców w danej dzielnicy, można powiedzieć, że cięższy przebieg uzależnienia dotyczy leczonych z osiedla „Tysiąclecie” w dzielnicy Osada Jana. Pisałem już o niekorzystnym wpływie zabudowy osiedlowej typu grzebieniowego i liniowego. To samo dotyczy rozległych blokowisk, skąd wywodzi się wielu hospitalizowanych. Częstsze przypadki leczenia z powodu uzależnienia od alkoholu w strukturze osiedlowej dzielnicy Osada Jana w porównaniu ze Śródmieściem mogą świadczyć o mniejszej prywatności mieszkańców osiedla niż osób zasiedlających starszą zabudowę Śródmieścia. Sąsiednie kamienice są bardziej oddalone od siebie, zwłaszcza te o wyższym standardzie mieszkań, niż ma to miejsce na osiedlu mieszkaniowym. Stygmatyzacja alkoholika może wywołać nawrót picia – otoczenie spodziewa się po nim, że w końcu wypije. Liczba hospitalizacji kobiet, podobnie jak liczba hospitalizowanych mężczyzn, jest większa w starszych dzielnicach miasta, tj. w Lasowicach, Sowicach i w Śródmieściu. W nowszych osiedlach mieszkaniowych problemy alkoholowe dotyczą kobiety znacznie rzadziej⁴.

Wyniki drugiej części badań wraz z omówieniem

Przystępując do analizy stosunku do pracy osób hospitalizowanych psychiatrycznie z powodu uzależnienia od alkoholu, należy zaznaczyć, że w okresie bezrobocia czy większego ryzyka utraty pracy z powodu tzw. niedyspozycji zgoda na leczenie odwykowe w szpitalu psychiatrycznym przychodzi uzależnionym łatwiej, niż to miało miejsce na początku lat osiemdziesiątych. Alkoholicy często zamieniają mieszkania na mniej atrakcyjne i co za tym idzie na tańsze. Lokalizacja tych mieszkań jest znana pracownikom Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Najwyższe wskaźniki bezrobocia odnotowuje się w dzielnicach: Sowice, Osada Jana, Lasowice, Rybna, Stare Tarnowice i Śródmieście. Podobne są rozkłady wskaźników dla hospitalizowanych przebywających na rencie – najczęściej rencistów zamieszkuje dzielnicę Sowice, a następnie Osadę Jana, Śródmieście, Strzybnicę, Lasowice i Stare Tarnowice. Wśród hospitalizowanych najczęściej emerytów pochodziło z dzielnicy Lasowice i ze Śródmieścia. Hospitalizowani psychiatrycz-

⁴ Tamże.

Wskaźnik liczby hospitalizowanych psychiatrycznie do liczby mieszkańców uzależnionych

Dzielnica	Bezrobotni			Pracujący		
	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety
Śródmieście	0,108	0,094	0,014	0,400	0,352	0,048
Stare Tarnowice	0,119	0,104	0,015	0,469	0,439	0,030
Osada Jana	0,221	0,153	0,068	0,475	0,458	0,017
Laskowice	0,1561	0,0976	0,0585	0,2928	0,23424	0,05856
Sowice	0,3419	0,2564	0,0855	0,598	0,598	0
Bobrowniki	0,127	0,127	0	0,127	0,127	0
Repty	0,111	0,111	0	0,222	0,111	0,111
Pniowiec	0,089	0,089	0	0,178	0,178	0
Strzybnica	0,06	0,03	0,03	0,182	0,167	0,015
Rybna	0,149	0,149	0	0,199	0,199	0
Opatowie	0	0	0	0,427	0,427	0
Miasto	0,1949	0,1624	0,0325	0,362	0,328	0,034

Stosunek liczby mężczyzn do liczby kobiet w mieście w roku 2002 wynosił – 0,93.

nie z powodu uzależnienia od alkoholu mający pracę wywodzili się głównie z dzielnic: Sowice, Osada Jana, Stare Tarnowice, Opatowice i Śródmieście. Charakterystykę tych dzielnic przedstawiłem w części pierwszej pracy. Ze względu na stosunkowo małą liczbę osób uczących się wśród badanych nie wzięto ich pod uwagę w analizach (tabela 1).

Poddając analizie stan cywilny w odniesieniu do wskaźników hospitalizacji psychiatrycznych w stosunku do liczby ludności w danej dzielnicy, można stwierdzić, że z punktu widzenia nie tylko psychiatrii pozostawanie w związku małżeńskim jest czynnikiem ochronnym przed rozwojem zaburzeń psychicznych, a jeżeli już one wystąpią, to rokowanie co do wyleczenia czy uzyskania trwalszej poprawy jest lepsze niż u osób samotnych.

Hospitalizacje odwykowe z powodu uzależnienia od alkoholu w okresie transformacji ustrojowej mają tendencję wzrostową. Składają się na to m.in. czynniki natury ekonomicznej, głębokie bezrobocie i co za tym idzie – występowanie problemów rodzinnych. W okresie PRL-u, kiedy wszyscy mieli pracę, leczenie szpitalne z powodu nadużywania alkoholu dotyczyło głównie psychoz alkoholowych. Najwyższe wskaźniki hospitalizacji psychiatrycznych kawalerów i panien odnotowano (w kolejności malejącej) w następujących dzielnicach: Sowice, Śródmieście, Osada Jana, Bobrowniki, Lasowice, Stare Tarnowice, Strzybnica, Rybna, natomiast z dzielnic Opatowice oraz Pniowiec nie pochodził żaden hospitalizowany. Jeżeli chodzi o osoby zamężne, to najwyższe wskaźniki charakteryzowały kolejno: Stare Tarnowice, Osadę Jana, Sowice, Opatowice, Śródmieście, Lasowi-

Tabela 1

od alkoholu w odniesieniu do stosunku do pracy w mieście Tarnowskie Góry

Renciści			Emeryci			Uczący się			Liczebność (w tys.)
ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety	
0,088	0,062	0,026	0,0308	0,0264	0,0044	0,004	0,004	0	22 725
0,0596	0,0447	0,0149	0,015	0,015	0	0	0	0	13 428
0,136	0,136	0	0,017	0,017	0	0	0	0	5891
0,059	0,059	0	0,039	0,039	0	0	0	0	5123
0,342	0,171	0,171	0	0	0	0	0	0	1170
0	0	0	0,025	0,025	0	0	0	0	3947
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1804
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1121
0,061	0,061	0	0	0	0	0	0	0	6572
0,050	0	0,050	0	0	0	0	0	0	2014
0	0	0	0	0	0	0	0	0	703
0,077	0,060	0,017	0,0201	0,0186	0,0015	0,0015	0,0015	0	64 651

ce, Pniowiec, Repty, Strzybnicę, Rybną. W przypadku osób rozwiedzionych najwyższe wskaźniki notowano w dzielnicach: Sowice, Śródmieście, Osada Jana, Stare Tarnowice. W pozostałych dzielnicach wskaźniki te były niższe. Wskaźniki dotyczące pacjentów owdowiałych były najwyższe w Sobicach, w Osadzie Jana i w Śródmieściu, przy zerowych wskaźnikach w pozostałych dzielnicach (tabela 2).

Najliczniejsza grupa hospitalizowanych z powodu uzależnienia od alkoholu lokuje się w czwartej i w piątej dekadzie życia. Leczenie szpitalne wiąże się najczęściej już z negatywnymi konsekwencjami uzależnienia, takimi jak padaczka alkoholowa, majaczenie alkoholowe, próby samobójcze, psychozy, dłużej trwające ciągi alkoholowe czy – jak już wspomniałem – brak środków do życia. Z wcześniejszych moich badań wynika, iż czas od wystąpienia pierwszych objawów uzależnienia od alkoholu do pierwszej hospitalizacji psychiatrycznej (odwykowej) wynosi około 8 lat⁵. Wobec tego faza krytyczna uzależnienia od alkoholu będzie przypadać na wiek nieco powyżej 30 lat. Hospitalizacje w drugiej i trzeciej dekadzie życia wiążą się najczęściej z zachowaniem aspołecznym i niebezpiecznym dla osoby uzależnionej, jak i dla jej otoczenia. Uzyskane wyniki pokazują, iż większość osób leczonych szpitalnie jest w czwartej i piątej dekadzie życia, a więc w okresie dość dużych możliwości produkcyjnych. Wśród hospitalizowanych

⁵ P.W. G o r c z y c a: *Postrzeganie alkoholizmu jako patologii społecznej przez pacjentów i personel w lecznictwie otwartym i zamkniętym*. Katowice 1996.

Tabela 2
Wskaźnik liczby hospitalizowanych psychiatrycznie z powodu uzależnienia od alkoholu w odniesieniu do stanu cywilnego w mieście Tarnowskie Góry

Dzielnica	Stan wolny			Będący w związkach matżeńskich				Rozwiedzeni				Owdowiali		
	ogółem	kawaler	panna	ogółem	żonaci	mężatki	ogółem	mężczyźni	kobiety	ogółem	mężczyźni	kobiety		
Śródmieście	0,22	0,21	0,01	0,4048	0,03564	0,0484	0,101	0,075	0,026	0,0396	0,0264	0,0132		
Stare Tarnowice	0,082	0,082	0	0,5734	0,5287	0,0447	0,052	0,052	0	0	0	0		
Osada Jana	0,204	0,204	0	0,543	0,492	0,051	0,085	0,068	0,017	0,034	0,034	0		
Lasowice	0,097	0,097	0	0,390	0,332	0,058	0,0390	0,0195	0,0195	0	0	0		
Sowice	0,256	0,256	0	0,513	0,342	0,171	0,171	0,171	0	0,085	0	0,085		
Bobrowniki	0,114	0,114	0	0,203	0,203	0	0,025	0,025	0	0	0	0		
Repty	0,055	0,055	0	0,222	0,111	0,111	0	0	0	0	0	0		
Pniowiec	0	0	0	0,268	0,268	0	0	0	0	0	0	0		
Strzybnica	0,061	0,046	0,015	0,2130	0,1826	0,0304	0,030	0,015	0,015	0	0	0		
Rybna	0,050	0,050	0	0,199	0,149	0,050	0,050	0,050	0	0	0	0		
Opatowice	0	0	0	0,427	0,427	0	0	0	0	0	0	0		
Miasto	0,140756	0,134569	0,006187	0,4068	0,3604	0,0464	0,066	0,052	0,014	0,018	0,012	0,006		

psychiatrycznie kobiet przeważały pacjentki w czwartej dekadzie ich życia. Ta sytuacja z pewnością niekorzystnie wpływa na dorastające dzieci, które z tego powodu w jakiejś mierze tracą szanse na zdobycie sukcesu życiowego i mogą zasilić rzesze bezrobotnych i samotnych ludzi (tabela 3).

Tabela 3

Struktura wieku hospitalizowanych z powodu uzależnienia od alkoholu w latach 1989–2002 oraz procent do liczby mieszkańców danego obszaru w mieście Tarnowskie Góry

Dzielnica		17–20 lat	Pro- cent	21–29 lat	Pro- cent	30–39 lat	Pro- cent	40–49 lat	Pro- cent	50–59 lat	Pro- cent	Powy- żej 60 lat	Pro- cent
Śródmieście	mężczyźni	1	0,004	30	0,132	79	0,348	59	0,26	33	0,145	14	0,062
	kobiety	0	0	2	0,009	16	0,07	5	0,022	3	0,013	1	0,04
Stare Tarnowice	mężczyźni	3	0,022	8	0,059	34	0,253	34	0,253	19	0,141	2	0,015
	kobiety	0	0	1	0,007	5	0,037	2	0,015	2	0,015	0	0
Osada Jana	mężczyźni	0	0	14	0,238	7	0,119	19	0,322	8	0,136	5	0,085
	kobiety	0	0	0	0	2	0,034	3	0,059	2	0,034	0	0
Laskowice	mężczyźni	0	0	4	0,078	11	0,215	11	0,215	3	0,058	1	0,019
	kobiety	0	0	0	0	4	0,078	0	0	2	0,039	0	0
Sowice	mężczyźni	0	0	0	0	3	0,256	8	0,684	1	0,085	1	0,085
	kobiety	0	0	0	0	1	0,085	2	0,171	0	0	0	0
Bobrowniki	mężczyźni	0	0	1	0,026	7	0,177	5	0,127	3	0,076	1	0,026
	kobiety	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Repty	mężczyźni	0	0	2	0,111	4	0,222	0	0	0	0	0	0
	kobiety	0	0	0	0	0	0	2	0,111	0	0	0	0
Pniowiec	mężczyźni	0	0	0	0	0	0	2	0,178	1	0,089	0	0
	kobiety	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Strzybnica	mężczyźni	0	0	2	0,03	5	0,076	8	0,122	3	0,046	2	0,03
	kobiety	0	0	2	0,03	1	0,015	1	0,015	1	0,015	0	0
Rybna	mężczyźni	0	0	1	0,05	3	0,149	6	0,298	0	0	1	0,05
	kobiety	0	0	0	0	0	0	2	0,099	0	0	0	0
Opatowie	mężczyźni	0	0	1	0,142	0	0	1	0,142	0	0	0	0
	kobiety	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Miasto	mężczyźni	4	0,006	63	0,097	152	0,235	148	0,229	71	0,11	27	0,042
	kobiety	0	0	5	0,008	27	0,042	17	0,026	10	0,015	1	0,0015
Miasto		4	0,006	68	0,105	179	0,277	165	0,255	81	0,125	28	0,043

Podsumowanie

Poszukiwanie zależności między występowaniem problemów społecznych, w tym zdrowotnych, a strukturą miasta jest przedmiotem zainteresowania nie tylko socjologii miasta, ale i medycyny społecznej. Ta interdyscyplinarność problematyki pozwala na jej ujęcie i analizę z punktu widzenia zarówno socjologii, jak i medycyny. Próba przedstawienia pełniejszej charakterystyki zdrowotnej w aspekcie demograficznym osób uzależnionych od alkoholu zapewnia podejście medyczne, natomiast kwestie występowania problemów alkoholowych w zależności od typu zabudowy miejskiej naświetla podejście socjologiczne. Niniejsza praca próbuje właśnie zrównać te dwa podejścia. W opisie problemów alkoholowych zwracałem uwagę na ich koncentrację na obszarach o zabudowie kamienicznej oraz blokowskiej. Zasugerowałem występowanie pewnych uwarunkowań między typem zabudowy a występowaniem zjawiska alkoholizmu. Uczyniłem to na podstawie rozeznania o przewadze danego typu zabudowy w badanej dzielnicy⁶. Mam świadomość, iż dalsze podążanie za wyznaczonym sobie celem będzie wymagało odpowiedniego aparatu badawczego, toteż w pewnym stopniu traktuję niniejsze doniesienie jako wstępne⁷. Uważam, iż interesującą obserwacją jest stwierdzenie istotnego związku między zabudową blokowską a skalą zjawiska alkoholizmu, zwłaszcza wśród mężczyzn. W przypadku kobiet nasilenie problemów alkoholowych stwierdzone zostało na obszarze zabudowy kamienicznej.

⁶ J.M. Chmielewski, M. Mirecka: *Modernizacja osiedli mieszkaniowych*. Warszawa 2001; J.M. Chmielewski: *Teoria urbanistyki w projektowaniu i planowaniu miast*. Warszawa 2005.

⁷ M. Czerwiński: *Życie po miejsku*. Warszawa 1974, s. 153.

The sociodemographic analysis of alcohol problems' occurrence in the city

Summary

So far the problem of alcoholism's occurrence in various regions of the city was researched mostly in the aspect of alcoholism prevention. Impoverishment of the urban building areas or unfortunate plans of city's housing estates were listed as those where places for cultural and useful leisure were scarce. The study presents sociodemographic analysis of alcohol addicts living in Tarnowskie Góry treated on psychiatric wards in 1989–2002 period. Among those hospitalised inhabiting the following districts: Sowice, Osada Jana, Lasowice, Rybna, Stare Tarnowice and the city centre – sex, age, marital status and the attitude to work were analysed. The variables are similar for the hospitalised receiving pension – the greatest number of pensioners live in the following districts: Sowice, Osada Jana, city centre, Strzybnica, Lasowice and Stare Tarnowice.

Fot. 1. Budynek mieszkalny w dzielnicy Słowice

Fot. 2. Ul. Nakielska w Śródmieściu – stara zabudowa liniowa

Fot. 3. Uboga zabudowa dzielnicy Słowice. Z tyłu budynku komórki do hodowli gołębi

Fot. 4. Dzielnica Osada Jana. „Niekończący się” blok w zabudowie grzebieniastej

Most of the hospitalised pensioners live in Lasowice district and in the city centre. The working alcohol addicts hospitalised psychiatrically came mostly from the following districts: Sowice, Osada Jana, Stare Tarnowice, Opatowice and the city centre. The highest rates of psychiatric hospitalisations in given districts taking into considerations bachelors and unmarried women (in the diminishing order) were noted in: Sowice, city centre, Osada Jana, Bobrowniki, Lasowice, Stare Tarnowice, Strzybnica, Rybna, there were no patients from Opatowice and Pniowiec districts. Taking into consideration married patients the highest rates were observed in the districts: Sowice, city centre, Osada Jana, Stare Tarnowice and in the remaining districts those rates were lower. Rates concerning widowed patients were highest in the districts: Sowice, Osada Jana and in the city centre with zero rates in the remaining districts. Analysing the age of the patients hospitalised psychiatrically the author concluded that the greatest number of them is in the fourth and fifth decades of their lives.

Die soziodemografische Analyse der Alkoholprobleme in einem Stadtlebensraum

Zusammenfassung

Die in verschiedenen Stadtgebieten auftretenden Alkoholprobleme (Alkoholismus) wurden vor allem hinsichtlich der Alkoholismusbewegung untersucht. Man wies dann auf ärmliche oder ungünstige Gebäude der Wohnsiedlungen hin, in denen die der sinnvollen und kulturellen Freizeitnutzung dienenden Stellen umsonst gesucht werden.

Die Arbeit ist eine soziodemografische Analyse von alkoholsüchtigen Einwohnern von Tarnowskie Góry, die in den Jahren 1989–2002 in ausgewählten psychiatrischen Abteilungen behandelt wurden. Man berücksichtigte das Geschlecht, den Alter, den Zivilstand und das Verhältnis zur Arbeit der wegen Alkoholsucht ins Krankenhaus eingelieferten Personen. Die höchsten Arbeitslosigkeitswerte wurden unter den Einwohnern der Wohnviertel: Sowice, Osada Jana, Lasowice, Rybna, Stare Tarnowice und Śródmieście festgestellt. Die meisten wegen Alkoholsucht behandelten Invalidenrentner stammten v. a. aus dem Wohnviertel Sowice und dann der Reihe nach aus: Osada Jana, Śródmieście, Strzybnica, Lasowice und Stare Tarnowice.

Die meisten hospitalisierten Rentner wohnten in Lasowice und Śródmieście, die meisten wegen Alkoholismus psychiatrisch behandelten Berufstätigen stammten vorwiegend aus den Wohnvierteln: Sowice, Osada Jana, Stare Tarnowice, Opatowice und Śródmieście. Von unter den in psychiatrischen Abteilungen behandelten Alkoholikern kamen die meisten Junggesellen und Fräulein in zurückgehender Reihenfolge aus: Sowice, Śródmieście, Osada Jana, Bobrowniki, Lasowice, Stare Tarnowice, Strzybnica und Rybna; den Wohnvierteln Opatowice und Pniowiec stammte keine der genannten Personen. Wenn es um Verheiratete geht waren die meisten alkoholsüchtigen Patienten die Einwohner der Wohnviertel: Stare Tarnowice, Osada Jana, Sowice, Opatowice, Śródmieście, Lasowice, Pniowiec, Repty, Strzybnica, Rybna. Die höchste Alkoholismuskennziffer wurde unter den Geschiedenen in Sowice, Śródmieście, Osada Jana und Stare Tarnowice festgestellt; in anderen Wohnvierteln war sie niedriger. Die meisten alkoholsüchtigen Witwer wohnten in Sowice, Osada Jana und Śródmieście; in übrigen Wohnvierteln stellte man Nullalkoholsucherkennziffer fest. Die wegen der Alkoholsucht Hospitalisierten waren meistens im Alter von 40 bis 60 Jahren.